

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Кафедра соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності

Навчально-наукового
інституту педагогіки і психології

Світлана КОНДРАТЮК

28 серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ КОНФЛІКТОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ
(назва навчальної дисципліни)

галузь знань 23 Соціальна робота
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 231 «Соціальна робота»
(шифр і назва спеціальності)

освітня програма бакалавр
(назва)

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією ННПП
28 серпня 2024 р.
Голова _____
Юлія БОНДАРЕНКО, доктор
педагогічних наук, професор

СУМИ 2024

Розробник:

ІОНОВА Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності

Протокол № 1 від 28 серпня 2024 року.

Завідувач кафедри
канд. пед. наук, доцент

Анжела ПОЛЯНИЧКО

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Освітній ступінь: Бакалавр	нормативна	
Загальна кількість годин 150		Рік підготовки:	
		3-й	-й
		Семестр	
		5-й	
		Лекції	
		26 год.	
		Практичні, семінарські	
		28 год.	.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		94 год.	год.
		Консультації:	
		2 год.	год.
Вид контролю: екзамен			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

надання майбутнім соціальним працівникам основних знань з теорії загальної та педагогічної конфліктології для оптимізації процесу спілкування та освоєння провідних принципів, методів і прийомів проведення соціально-педагогічного тренінгу, формування тренерської майстерності.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Основи конфліктології та соціально-педагогічного тренінгу» пов'язана із іншими навчальними дисциплінами освітньо-професійної програми підготовки напрямку «Соціальна робота» і «Соціальне забезпечення», зокрема «Соціальна робота з різними типами сімей педагогіка», «Соціальна робота в територіальній громаді», «Інституційне забезпечення соціальної сфери», «Вступ до спеціальності та деонтологія», «Соціальний супровід клієнта» та ін.

3. Результати навчання за дисципліною

Знання	ПРЗ 1.	Демонструє знання та розуміння основ конфліктології в контексті соціальної роботи і соціального забезпечення, в тому числі з урахуванням гендерного підходу.
	ПРЗ 5.	Знає психолого-педагогічні основи соціальної роботи і соціальної допомоги з урахуванням конфліктологічних знань.
	ПРЗ 7.	Знає форми, методи і засоби здійснення соціально-правового захисту різних вікових і соціальних груп населення.
Уміння	ПРУ 4.	Налагоджує та підтримує зв'язки з організаціями та установами з метою залучення їх до соціального захисту населення.
	ПРУ 6.	Застосовує інноваційні підходи щодо розв'язання проблем соціального захисту засобами соціально-педагогічного тренінгу.
	ПРУ 8.	Самостійно здійснює пошук інформації з різних джерел для розв'язання фахових задач.
Комунікація	ПРК 1.	Володіє основами професійної мовленнєвої культури у процесі взаємодії з різними віковими і соціальними категоріями населення.
	ПРК 3.	Здатний до ефективної комунікації в процесі навчання теорії і практики соціального забезпечення.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
А	студент/-ка демонструє повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; знання основної та додаткової літератури; виявляє креативність у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
Б	студент/-ка демонструє достатні знання матеріалу в заданому обсязі, з певною систематичністю виконує практичні завдання, передбачені навчальною програмою; виявляє переважно конструктивний і репродуктивний характер використання набутих знань та умінь.
С	студент/-ка виявляє повні, систематичні знання із дисципліни, успішно виконує практичні завдання, засвоїв/-ла основну та додаткову літературу, виявляє здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента/-ки наявні незначні помилки.
Д	студент/-ка виявляє знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент/-ка спроможний/-на усунути їх із допомогою викладача/-ки.
Е	виставляється студентіві/-ці, відповідь якого/-ї під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.
F	студент/-ка не спроможний/-на до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни. студент/-ка не опанував/-ла матеріал навчальної дисципліни
FX	студент/-ка не опанував/-ла матеріал навчальної дисципліни на достатньому рівні, але рівень залишкових знань та умінь дозволяє повторне складання підсумкового контролю за результатами самостійної підготовки.

Розподіл балів, які отримують студенти

Розділ 1										Розділ 2								Підс. контр.	Всього
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18		
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	25	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 - 89	B	добре	
74 - 81	C		
64 - 73	D	задовільно	
60 - 63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі **методи контролю**:

- методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда; екзамен.
- методи письмового контролю: тестові завдання, розв'язання задач і вирішення проблемних ситуацій репродуктивного, конструктивного і творчого рівнів;
- методи практичного контролю: виконання самостійних завдань;
- методи самоконтролю: самоаналіз, самооцінка.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНФЛІКТІВ. ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ

Тема 1. Сутність конфлікту, його функції, механізми виникнення, структура. Основні підходи до визначення конфлікту. Функції конфлікту. Механізми виникнення конфліктів, їх формули. Значення та види конфліктогенів у конфлікті. Структура конфлікту.

Тема 2. Особистість у конфлікті. Наукові підходи до розуміння внутрішньоособистісних конфліктів (З.Фрейд, К.Юнг, К.Хорні, К.Роджерс, А.Маслоу, В.Франкл, Л.Фестингер, А.Лурія, В.Мерлін, В.Мясіщев, Ф.Василюк та ін.). Основні види внутрішньоособистісних конфліктів. Умови виникнення внутрішньоособистісних конфліктів (особистісні та ситуативні). Переживання внутрішньоособистісного конфлікту як особлива форма активності особистості. Конструктивні та деструктивні наслідки внутрішньоособистісних конфліктів.

Тема 3. Динаміка розвитку внутрішньо особистісних та інших видів конфліктів. Динаміка різних видів конфліктів та її детермінанти. Розвиток внутрішньоособистісного конфлікту. Проблема трансформації внутрішньоособистісного конфлікту у невротичний. Суїцид як деструктивний спосіб виходу із внутрішньоособистісного конфлікту.

Тема 4. Конфлікти у різних сферах людської діяльності (конфлікти між керівниками та підлеглими, інноваційні, міжсетнічні, міждержавні ін.). Проаналізувати проблему класифікації конфліктів у конфліктології. Дати характеристику основних видів класифікації конфліктів. Розглянути класифікацію конфліктів у різних сферах людської діяльності.

Тема 5. Категорія «педагогічний конфлікт» та її детермінанти. Суб'єкти діяльності у сфері народної освіти як джерела педагогічних конфліктів. Основні напрями протиріч у соціально-педагогічному процесі. Сутність та функції педагогічного конфлікту. Основні форми конфліктогенної поведінки учнів. Варіанти конфліктогенних проявів у діяльності вчителя. Ділові й особистісні конфлікти вчителя з школярами. Конструктивність педагогічних реакцій у кризові моменти як запорука ефективності навчально-виховного процесу.

Тема 6. Групові конфлікти. Поняття групових конфліктів та їх класифікація. Причини виникнення групових конфліктів. Субкультура групи: групові норми, цінності і стереотипи поведінки. Основні способи вирішення групових конфліктів. Наслідки і функції внутрішньогрупового конфлікту.

Тема 7. Сімейні конфлікти. Роль сім'ї в освіті й вихованні дітей. Причини виникнення, типологія і структура сімейних конфліктів. Функції і

наслідки конфлікту в сім'ї. Характеристика основних способів вирішення сімейних конфліктів.

Тема 8. Конфлікт як феномен соціальної взаємодії, основні способи вирішення. Конфлікт як соціальний феномен суспільного життя: визначення поняття „соціальний конфлікт”; суб'єкти і учасники конфлікту; об'єкт конфлікту; основні види конфлікту. Джерела і причини виникнення соціальних конфліктів. Соціальна стратифікація і соціальна мобільність як передумови конфлікту. Суспільна криза і катастрофа. Структура соціального конфлікту (передконфліктна стадія, власне конфлікт, вирішення конфлікту, післяконфліктна стадія). Функції соціального конфлікту (матеріальна, духовна, сигнальна, інформаційна, диференційна, динамічна). Теорія і практика вирішення соціальних конфліктів.

Тема 9. Психолого-педагогічні умови, техніки попередження та врегулювання конфліктів. Прогнозування конфліктів. Технології попередження конфліктів. Попередження конфліктів і стреси. Конструктивне розв'язання конфліктів. Медіація і регулювання конфлікту (Процес медіації. Функції медіатора. Стадії медіації. Робота медіатора по вирішенню конфлікту в організації. Медіаторство в умовах сучасної України. Мистецтво медіації). Переговорний процес як спосіб розв'язання конфліктів. Юридичні способи попередження конфлікту.

Тема 10. Насильство у конфліктах. Механізми обмеження застосування насильства у конфліктах. Природа людської агресивності. Насилля як засіб домінування влади. Насилля як засіб захисту. Форми насилля. Механізми обмеження застосування насилля у конфліктах: міжнародні, міжнаціональні, професійні, особистісні тощо.

РОЗДІЛ II.

ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ. СПЕЦІАЛІЗОВАНІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТРЕНІНГИ

Тема 11. Тренінг як метод соціально-педагогічної діяльності. Історія розвитку тренінгів. Порівняльна характеристика традиційних форм навчально-виховного процесу і тренінгу. Види тренінгів. Структура тренінгу. Характеристика основних етапів тренінгу.

Тема 12. Методика проведення тренінгів. Професійна компетентність тренера. Методика проведення основних етапів тренінгу. Методи передачі інформації в тренінгових заняттях (лекція, рольова гра, метод кейсів (проблемні ситуації), «мозковий штурм», дискусія). Особливості тренінгової роботи з дорослими.

Тема 13. Тренінги спілкування. Сутність і функції спілкування на сучасному етапі розвитку суспільства. Історія і розвиток тренінгів спілкування. Сфери застосування тренінгів спілкування (тренінги для студентів; тренінги для дітей; тренінги для вчителів). Особливості організації тренінгів спілкування (вимоги до ведучого у групі спілкування;

правила для учасників груп спілкування; умови проведення тренінгів.

Тема 14. Концепція освіти «рівний – рівному» щодо здорового способу життя. Концепція освіти «рівний – рівному» щодо здорового способу життя серед молоді України. Поняття «здоровий спосіб життя», його складові. Поняття «наркотичні речовини» та її класифікація. Поняття залежності від алкоголю, тютюну, наркотичних речовин. Співзалежність. Мета і завдання тренінгу. Структура тренінгу. Методичні рекомендації щодо проведення тренінгового заняття за концепцією «рівний – рівному».

Тема 15. Тренінг формування асертивної поведінки як засобу протидії маніпуляції. Зміст поняття «маніпулятор» та «актуалізатор». Властивості маніпуляторів та актуалізаторів. Асертивні права людини. Техніки асертивної поведінки. Мета і завдання тренінгу «Асертивна поведінка як засіб протидії маніпуляції».

Тема 16. Тренінг корекції дитячо-батьківських відносин. Теоретико-практичні засади тренінгової роботи соціального педагога щодо корекції дитячо-батьківських відносин. Методика проведення тренінгу «Корекції дитячо-батьківських відносин».

Тема 17. Тренінг «Емоційна культура педагога». Зміст категорії «емоційна культура вчителя» та її структура. Мета і завдання тренінгу. Методичні рекомендації щодо проведення тренінгу.

Тема 18. Тренінг «Способи саморегуляції емоційного стану педагога». Поняття саморегуляції. Мета і завдання тренінгу. Структура тренінгу. Методичні рекомендації щодо проведення тренінгу.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин										
	Денна форма						Заочна форма				
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.
РОЗДІЛ І ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНФЛІКТІВ. ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ											
Тема 1. Сутність конфлікту, його функції, механізми виникнення, структура	8	2	2			4					
Тема 2. Особистість у конфлікті.	6		2			4					
Тема 3. Динаміка розвитку внутрішньо особистісних та інших видів конфліктів	10	4	2			4					
Тема 4. Конфлікти у різних сферах людської діяльності (конфлікти між керівниками та підлеглими, 0 інноваційні, міжетнічні, міждержавні)	6		2			4					
Тема 5. Категорія «педагогічний конфлікт» та її детермінанти	8	2	2			4					
Тема 6. Групові конфлікти	6		2			4					
Тема 7. Сімейні конфлікти	8	2	2			4					
Тема 8. Конфлікт як феномен соціальної взаємодії, основні способи вирішення	10	4	2			4					
Тема 9. Психолого-педагогічні умови, техніки попередження та врегулювання конфліктів	6		2			4					
Тема 10. Насильство у конфліктах. Механізми обмеження застосування насильства у конфліктах	6		2			4					
РОЗДІЛ ІІ. ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ. СПЕЦІАЛІЗОВАНІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТРЕНІНГИ											
Тема 11. Тренінг як метод соціально-педагогічної діяльності	10	4	2			4					
Тема 12. Методика проведення тренінгів	10	4	2			4					
Тема 13. Тренінги спілкування	5		2			3					
Тема 14. Концепція освіти «рівний-рівному» щодо здорового способу життя	9	4	2			3					

Тема 15. Тренінг формування асертивної поведінки як засобу протидії маніпуляції	10				10						
Тема 16. Тренінг корекції дитячо-батьківських відносин	10				10						
Тема 17. Тренінг «Емоційна культура педагога»	10				10						
Тема 18. Тренінг «Способи саморегуляції емоційного стану педагога»	10				10						
Усього годин	150	26	28		2	94					

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Тема 1. Сутність конфлікту, його функції, механізми виникнення, структура	2	
2.	Тема 3. Динаміка розвитку внутрішньо особистісних та інших видів конфліктів	4	
3.	Тема 5. Категорія «педагогічний конфлікт» та її детермінанти	2	
4.	Тема 7. Сімейні конфлікти	2	
5.	Тема 8. Конфлікт як феномен соціальної взаємодії, основні способи вирішення	4	
6.	Тема 11. Тренінг як метод соціально-педагогічної діяльності	4	
7.	Тема 12. Методика проведення тренінгів	4	
8.	Тема 14. Концепція освіти «рівний-рівному» щодо здорового способу життя	4	

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Денна форма
1.	Тема 1. Сутність конфлікту, його функції, механізми виникнення, структура	2	
2.	Тема 2. Особистість у конфлікті.	2	
3.	Тема 3. Динаміка розвитку внутрішньо особистісних та інших видів конфліктів	2	
4.	Тема 4. Конфлікти у різних сферах людської діяльності (конфлікти між керівниками та підлеглими, 0 інноваційні, міжетнічні, міждержавні)	2	
5.	Тема 5. Категорія «педагогічний конфлікт» та її детермінанти	2	
6.	Тема 6. Групові конфлікти	2	
7.	Тема 7. Сімейні конфлікти	2	
8.	Тема 8. Конфлікт як феномен соціальної взаємодії, основні способи вирішення	2	
9.	Тема 9. Психолого-педагогічні умови, техніки попередження та врегулювання конфліктів	2	
10.	Тема 10. Насильство у конфліктах. Механізми обмеження застосування насильства у конфліктах	2	
11.	Тема 11. Тренінг як метод соціально-педагогічної діяльності	2	
12.	Тема 12. Методика проведення тренінгів	2	
13.	Тема 13. Тренінги спілкування	2	
14.	Тема 14. Концепція освіти «рівний-рівному» щодо здорового способу життя	2	

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Денна форма
1.	Тема 1. Сутність конфлікту, його функції, механізми виникнення, структура	4	
2.	Тема 2. Особистість у конфлікті.	4	
3.	Тема 3. Динаміка розвитку внутрішньо особистісних та інших видів конфліктів	4	
4.	Тема 4. Конфлікти у різних сферах людської діяльності (конфлікти між керівниками та підлеглими, 0 інноваційні, міжетнічні, міждержавні)	4	
5.	Тема 5. Категорія «педагогічний конфлікт» та її детермінанти	4	
6.	Тема 6. Групові конфлікти	4	
7.	Тема 7. Сімейні конфлікти	4	
8.	Тема 8. Конфлікт як феномен соціальної взаємодії, основні способи вирішення	4	
9.	Тема 9. Психолого-педагогічні умови, техніки попередження та врегулювання конфліктів	4	
10.	Тема 10. Насильство у конфліктах. Механізми обмеження застосування насильства у конфліктах	4	
11.	Тема 11. Тренінг як метод соціально-педагогічної діяльності	4	
12.	Тема 12. Методика проведення тренінгів	4	
13.	Тема 13. Тренінги спілкування	3	
14.	Тема 14. Концепція освіти «рівний-рівному» щодо здорового способу життя	3	
15.	Тема 15. Тренінг формування асертивної поведінки як засобу протидії маніпуляції	10	
16.	Тема 16. Тренінг корекції дитячо-батьківських відносин	10	
17.	Тема 17. Тренінг «Емоційна культура педагога»	10	
18.	Тема 18. Тренінг «Способи саморегуляції емоційного стану педагога»	10	

7. Рекомендовані джерела інформації

№ п/п	Назва джерела
	Базова література по конфліктології
1.	Герасіна Л. М., Требін М. П., Воднік В. Д. Конфліктологія : навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін. – Х. : Право, 2012. — 128 с. Режим доступу: http://nulau.edu.ua/materials/files/sociology_and_polit/0007/01.pdf
2.	Гірник А. М. Основи конфліктології [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. М. Гірник . – Києво-Могилянська академія, 2010. - 222 с.
3.	Долинська Л. В. Психологія конфлікту [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. В. Долинська К. : Каравела, 2010. – 304 с.
4.	Скібіцька, Л. І. Конфліктологія [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. І. Скібіцька. – К. : Кондор, 2011. - 383 с.
5.	Цюрупа М. В. Основи конфліктології та теорії переговорів [Текст] : навч. посіб. / М. В. Цюрупа. – К. : Кондор, 2015. – 172 с.
6.	Яхно Т. П. Конфліктологія та теорія переговорів [Текст] : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Т. П. Яхно. – К. : Центр учбової літератури, 2012. - 176 с.
7.	Кофліктологія /За ред. професорів Л.М.Герасіної та М.І.Панова. – Харків, Право, 2002. – 256 с.
8.	Кофліктологія: Навч. пос./Смельяненко Л.М., Петюх В.М., Торгова Л.М., Гриненко А.М. –К.: КНЕУ, 2005.- 315 с.
9.	Конфлікти великих соціальних груп: Навчальний посібник /Вашченко І.В., Гиренко С.П. – Харків: Бурун Книга, 2006. – 208 с.
10.	Нагаєв В.М. Конфліктологія: Курс лекцій : Навчальний посібник. – К.:Центр навч.літ., 2004. – 198 с.
11.	Примуш М.В. Конфліктологія. Навчальний посібник. – К.: ВД „Професіонал”, 2006. – 288 с.
12.	Орлянський В.С. Конфліктологія: Навч. пос. для студентів вузів / В.С.Орлянський. – К.: ЦНЛ, 2007.-160 с.
13.	Русинка І.І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами: Навч. пос. для студентів вузів /І.І.Русинка.- К.:Професіонал, 2007. - 332 с.
14.	Тихомирова Є.Б. Конфліктологія та теорія переговорів: Підручник для студентів вузів / Є.Б.Тихомирова, С.Р.Постоловський. - Суми: Університетська книга, 2008. - 241 с.
15.	Бандурка А.М., Друзь В.А. Кофликтология. –Харьков: Ун – т ВД Украины, 1997. – 335 с.

16.	Яхно Т.П. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посібник для студентів вузів / Т.П.Яхно, І.О.Куревіна. – К.: ЦУЛ, 2012. – 168 с.
№ п/п	Література по тренінговій роботі
	Базова література
1.	Безпальча Р.Ф. Форми та методи допомоги жінкам в ув'язненні та після виходу з місць позбавлення волі / Р.Ф. Безпальча // Соціальний працівник. – 2006. – № 18–19. – С. 23–30.
2.	Безпальча Р. Шляхи мирного розв'язання конфліктів / Р. Безпальча // Соціальний працівник. – 2006. – № 6. – С. 13–21.
3.	Бадалова М.В. Развитие метафоричности в рамках тренинга интеллектуальных навыков консультирования / М.В. Бадалова // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 1. С. 16– 24.
4.	Бойко А.М. Соціальна робота з клієнтами із залежністю від алкоголю та наркотиків / А.М. Бойко. – К. – Ужгород, 2000. – 156 с.
5.	Дума Л.П. Тренінг для випускників шкіл-інтернатів / Л.П. Дума, О.М. Савчук // Соціальна політика і соціальна робота. – 2002. – №3,4. С 12 – 20.
6.	Зимовець Н.В. Твоє життя – твій вибір : навч.-метод. посіб. / Н.В. Зимовець, Н.О. Лещук. – К. : Навчальна книга, 2002. – 145 с.
7.	Комарова Н.М. Технології навчання спеціалістів / Н.М. Комарова // Соціальний працівник. – 2006. – № 11. – С. 24–24.
8.	Лозинський В.С. Вчимося бути здоровими / В.С. Лозинський // Соціальний працівник. – 2006. – № 3. – С. 2–15.
9.	Оржеховська В.М. Концепція освіти «рівний рівному» щодо здорового способу життя серед молоді України : навч.-метод. посіб. / В.М. Оржеховська, О.І. Пилипенко, Л.І. Андрушак. – К. : Навчальна книга, 2002. – 279 с.
10.	Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. ; За ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і перероб. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.
11.	Роздайбіда А.Ю. Комплексна програма профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі / А.Ю. Роздайбіда // Соціальний працівник. – 2008. – № 16. – С. 17–23.
12.	Стойка О.О. Матеріали для проведення групової освітньо-профілактичної роботи серед молоді. Основи продуктивного спілкування / О.О. Стойка, А.О. Рогожева, І.В. Цесар // Соціальний працівник. – 2008. – № 16. С. 27–34.
13.	Соціальна педагогіка : навч. посіб. / За ред. А.Й. Капської. – К., 2000. – 264 с.
14.	Сирота Н.А. Профилактика наркомании у подростков / Н.А. Сирота, Н.С. Видерман. – М, 2001. – 256 с.

15.	Стойка О.О. Здоровий спосіб життя. Освітньо-профілактична робота в молодіжному середовищі / О.О. Стойка, А.О. Рогожева, І.В. Цесар // Соціальний працівник. – 2006. – № 4. – С.4–13.
16.	Теорії і методи соціальної роботи: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Т.В. Семігіної, ІД. Левовича. – К. : Академвидав, 2005. – 328 с.
17.	Шаличева М.М. Спілкуюсь та пізнаю себе. Програма тренінгових занять із спілкування для старшокласників / М.М. Шаличева // Соціальний працівник. – 2008. – № 14. С. 4–7.